

# **Raport z badań jakościowych przeprowadzonych w I etapie opracowania Strategii Rynku Pracy Obszaru Funkcjonalnego Partnerstwo Nyskie 2020**

## Spis treści

1.	Nota metodologiczna .....	3
2.	Analiza szczegółowa .....	4
	Aktywność obywatelska.....	4
	Rynek pracy .....	5
	Rozwój społeczno-gospodarczy obszaru funkcjonalnego .....	7
	Transgraniczność.....	8
	Analiza zmian w ofercie edukacyjnej obszaru funkcjonalnego.....	10
	Kompetencje zawodowe i kluczowe umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych zlokalizowanych w obszarze funkcjonalnym .....	11
	Nowe kierunki kształcenia zawodowego.....	12
	Współpraca pracodawców ze szkołami.....	12
	Analiza ścieżek edukacyjnych i zawodowych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych....	13

## 1. Nota metodologiczna

Badania jakościowe zostały przeprowadzone w okresie od listopada 2014 roku do stycznia 2015 roku.

Proponowana technika / metoda badawcza	Opis i uzasadnienie techniki / metody badawczej	Dobór próby
IDI z przedstawicielami szkół ponadgimnazjalnych OF	Badanie IDI z przedstawicielami szkół ponadgimnazjalnych pozwoliło na pozyskanie pogłębionych odpowiedzi na problemy związane z rynkiem edukacyjnym oraz jego wpływem na rozwój rynku pracy obszaru funkcjonalnego. Pozwoliło także oszacować i zanalizować ścieżki edukacyjne i zawodowe absolwentów szkół ponadgimnazjalnych.	Dobór nastąpił w sposób pełny, tzn. zostali przebadani przedstawiciele wszystkich szkół ponadgimnazjalnych znajdujących się na terenie obszaru funkcjonalnego, którzy wyrazili chęć udziału w badaniu.
TDI z przedstawicielami IOB, organizacji pracodawców i partnerów społecznych	Badanie TDI z przedstawicielami IOB, organizacji pracodawców i partnerów społecznych OF pozwoliło na pozyskanie pogłębionych odpowiedzi na problemy związane z rozwojem społeczno-gospodarczym i rynku pracy obszaru funkcjonalnego, szczególnie w zakresie wparcia przedsiębiorczości.	Dobór próby celowy, zostało przebadanych łącznie 15 przedstawicielami IOB, organizacji pracodawców i partnerów społecznych. Dobór celowy pozwolił na przebadanie przedstawicieli każdej kategorii Wielkość próby: 15
IDI/TDI z przedstawicielami NGO	Badanie IDI/TDI z przedstawicielami NGO pozwoliło na uzyskanie informacji nt. aktywności obywatelskiej mieszkańców obszaru funkcjonalnego. Dzięki temu możliwe było bardzo dobre rozpoznanie problemów rozwojowych rynku pracy w kontekście aktywności społecznej mieszkańców obszaru funkcjonalnego.	Dobór próby nastąpił w sposób celowy, tj. zostały przeprowadzone wywiady z przedstawicielami NGO każdego z Partnerów, po 2 wywiady u każdego partnera. Wielkość próby: 34

## 2. Analiza szczegółowa

### **Aktywność obywatelska**

Wpływanie na otaczający świat, poprzez aktywny udział w życiu społeczności (np. lokalnej), zarówno na polu społecznym jak i politycznym, jest jedną z możliwości jaką daje swoim obywatelom państwo demokratyczne. Ta niewymuszona działalność, może objawiać się m.in. poprzez czynny udział w wyborach, angażowanie w funkcjonowanie stowarzyszeń czy fundacji oraz szeroko pojęte zainteresowanie wydarzeniami mającymi miejsce w otoczeniu społecznym, wpływającymi na jakość życia, zarówno poszczególnych jednostek, jak i ogółu.

Biorąc pod uwagę wyniki badania jakościowego przeprowadzonego na potrzeby niniejszej analizy, trudno jest jednoznacznie ocenić poziom aktywności obywatelskiej mieszkańców gmin partnerskich. Z jednej strony przedstawiciele organizacji trzeciego sektora, działających w obszarze OF PN2020 twierdzili, że (w przypadku ich jednostki) widoczne jest zainteresowanie ze strony mieszkańców. Z drugiej zaś, część respondentów jednoznacznie twierdziła, że zaangażowanie mieszkańców w działania organizacji jest znikome.

Chcąc potraktować zebrane dane w sposób ilościowy widzimy, że liczba respondentów których zdaniem aktywność mieszkańców jest widoczna, była nieznacznie większa niż tych, w których opinii aktywność ta nie występuje. Mimo to badani, zapytani o poziom zaangażowania w działania organizacji trzeciego sektora, najczęściej udzielali odpowiedzi, które świadczyły o trudności w dokonaniu jednoznacznej oceny.

Ze względu na zróżnicowany zakres działalności reprezentowanych przez respondentów organizacji, nie można jednoznacznie wskazać obszarów, w które mieszkańcy angażują się najchętniej, a którymi nie wykazują zainteresowania. Mimo to, z odpowiedzi badanych jasno wynika, że podstawowym warunkiem zaangażowania obywateli w jakiegokolwiek działania, jest korzyść jaką dzięki temu odniosą. Nie chodzi jednak o korzyść w wymiarze jednostkowym lecz ogólnym, taką jak np. poprawa estetyki i wizerunku miejscowości, powstanie nowych obiektów (np. placu zabaw) i ogólne podniesienie jakości życia swojego i osób z najbliższego otoczenia.

Zwrócono również uwagę na fakt, że motywacją dla uczestnictwa w danym wydarzeniu czy jest chęć niesienia pomocy innym. Wskazano na przykłady akcji, które cieszyły się dużym zainteresowaniem, a organizowane były w celu zebrania środków na pomoc konkretnej osobie. Tu należy zaznaczyć, że istotnym elementem był fakt, że osoba do której kierowano pomoc nie była anonimowa, lecz była członkiem społeczności lokalnej. Jest to bardzo pozytywny sygnał, szczególnie w świetle wypowiedzi niektórych respondentów, według których ludzie nastawieni są raczej na branie a nie dawanie czegoś od siebie.

Nie bez znaczenia jest również działalność liderów lokalnych którzy poza tym, że dostrzegają potrzeby zmian, odgrywają ważną rolę w inicjowaniu i organizacji akcji czy wydarzeń. Co ważne, są w stanie swoim entuzjazmem i energią zarazić inne osoby, a tym samym zachęcić do działania. Motorem napędowym aktywności obywatelskiej, jest również możliwość pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych.

Poza wyżej wymienionymi, respondenci dostrzegają, że mieszkańcy biorą również chętnie udział w imprezach okolicznościowych oraz sportowych, organizowanych przez miejscowe stowarzyszenia. Jest to ciekawa forma spędzenia czasu wolnego, umożliwiająca integrację, co jest szczególnie cenne w sytuacji ograniczonego dostępu do instytucji kultury. Zwraca się jednak uwagę na fakt, że mieszkańcy wolą raczej angażować się w z góry zaplanowane i zorganizowane akcje, niż wychodzić z własną inicjatywą. Jednak jak zauważył jeden z badanych, aktywność obywatelska jest czymś co dopiero zaczyna dojrzewać, ludzie uczą się czym jest wspólny cel i działania dla dobra ogółu, ale z całą

pewnością warto je propagować. Istotne jest zatem aby, np. za pośrednictwem mediów lokalnych, informować mieszkańców o wydarzeniach jakie mają miejsce i zachęcać ich do aktywnego uczestnictwa.

### **Rynek pracy**

Wyniki jakościowej części badania dotyczącej sytuacji na lokalnym rynku pracy, ukazują raczej negatywny obraz tej sfery życia gospodarczego. Oczywiście mowa jest tu o subiektywnych odczuciach badanych względem rynku, i choć niewielka część z nich nie czuła się kompetentna aby dokonywać takiej oceny, to jednak większość respondentów (niezależnie czy byli to przedstawiciele organizacji trzeciego sektora czy instytucji otoczenia biznesu), negatywnie wypowiadała się na ten temat.

Niestety, stwierdzenia świadczące o tym, że na terenie gminy/powiatu coś takiego jak rynek pracy w ogóle nie funkcjonuje, padały bardzo często. Zapytani o przyczyny takich opinii, badani wskazywali na liczne czynniki, które w konsekwencji prowadzą do dużego bezrobocia i braku perspektyw na lokalnym rynku pracy. Najczęściej mówiono o braku nowych miejsc pracy – jeżeli już powstają nowe przedsiębiorstwa, to są to na ogół małe działalności, w których zatrudnienie może znaleźć najwyżej kilka osób, a na terenie powiatu/ gminy nie funkcjonują duże zakłady. Za istotną barierę dla rozwoju rynku pracy na terenie obszaru funkcjonalnego uznano również brak zainteresowania ze strony inwestorów. Przyczyn takiego stanu rzeczy badani upatrują w małej atrakcyjności inwestycyjnej obszaru (zdaniem części badanych władze samorządowe w niewystarczającym stopniu podejmują działania na rzecz tworzenia oferty dla inwestorów) oraz niekorzystnym położeniu geograficznym. Pozostałe wymieniane czynniki hamujące rozwój rynku pracy to:

- zamykanie dużych zakładów pracy funkcjonujących na terenie gminy/powiatu,
- niedopasowanie programu edukacji do potrzeb rynku pracy, w tym brak podstawowej wiedzy wśród młodych ludzi na temat prowadzenia działalności gospodarczej,
- odpływ młodych ludzi do większych miast lub za granicę,
- skomplikowane procedury ubiegania się o środki unijne,
- niewykorzystanie walorów turystycznych obszaru,
- niewystarczająco rozwinięta infrastruktura transportowa negatywnie wpływająca na mobilność zawodową mieszkańców.

Zaledwie jedna osoba spośród badanych zapytanych o sukcesy jakie mają/miały miejsce na lokalnym rynku pracy, była w stanie podać przykład (z terenu powiatu prudnickiego, gdzie sukces ten polegał na rozwoju bazy noclegowej, powstaniu szlaków i ścieżek turystycznych).

Równie trudno było respondentom odpowiedzieć na pytanie o prężnie działające na obszarze funkcjonalnym gałęzie gospodarki. Jeżeli wskazywano jakiegokolwiek (często z zaznaczeniem, że dana branża nie działa prężnie, ale po prostu się rozwija na tym obszarze), to najczęściej było to rolnictwo. Rzadziej wskazywano na takie branże jak turystyka, budowlana oraz produkcyjna (np. systemy grzewcze). Także pytani o ewentualne podobieństwa i różnice pomiędzy rynkiem pracy na poszczególnych obszarach OF PN2020, respondenci często nie potrafili ich wskazać. Ich odpowiedzi były sprzeczne, a ci którzy podobieństwa dostrzegali, koncentrowali się na trudności w tworzeniu atrakcyjnych warunków dla inwestorów, zbliżonej wielkości gmin, wysokim poziomie bezrobocia na obszarach wiejskich, zamykaniu zakładów pracy, odpływie młodych ludzi oraz braku nowych miejsc pracy. Odnośnie różnic, często twierdzono, że struktura zatrudnienia uzależniona jest wielkości gminy (im gmina większa tym szanse na znalezienie pracy większe), a sama sytuacja na rynku pracy determinowana jest tym, czy na terenie

gminy zlokalizowany jest jakiś duży pracodawca (jako przykład podano Zakład Przemysłu Cukierniczego Otmuchów S.A.).

Większość badanych była zdania, że poszczególne rynki pracy na obszarze OF PN2020 nie łączą się ze sobą i skupiają tylko miejscową ludność. Jako elementy wspólne wskazano domy pomocy społecznej, które zlokalizowane na terenie poszczególnych gmin, dają mieszkańcom zatrudnienie w charakterze opiekunów. Warto również wspomnieć o Euroregionie Pradziad, które członkami są m.in. gmina Biała, Nysa czy powiat prudnicki (obecnie Euroregion liczy 32 gminy i 5 powiatów ze strony polskiej, zaś po stronie czeskiej jest to 71 miasta i gminy). W ramach swojej działalności Pradziad organizował m.in. szkolenia dla polskich przedsiębiorców zainteresowanych współpracą gospodarczą z czeskimi firmami. Spotkania cieszyły się dużym zainteresowaniem, co może przełożyć się na pozytywne zmiany na lokalnych rynkach pracy.<sup>1</sup>

Celem badania jakościowego było również zidentyfikowanie działań podejmowanych w kontekście rynku pracy, przez lokalne organizacje trzeciego sektora oraz instytucje otoczenia biznesu. Przeprowadzone badania pozwoliły na stworzenie katalogu takich działań:

- pozyskiwanie środków z Funduszu Pracy na tworzenie miejsc pracy,
- organizacja kursów kwalifikacyjnych,
- prowadzenie naboru wniosków o dofinansowanie projektów (w ramach działalności LGD),
- szkolenia z zakresu pozyskiwania środków unijnych,
- szkolenia z zakresu zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- wsparcie doradcze dla przedsiębiorców,
- promocja środków unijnych,
- inkubator przedsiębiorczości,
- działania ukierunkowane na zastopowanie powstawania dużych marketów czy domów towarowych, których działalność negatywnie wpływałaby na funkcjonowanie małych lokalnych przedsiębiorców.

Działania te podejmują przede wszystkim IOB. Przedstawiciele NGO przyznają, że ich działalność raczej nie generuje miejsc pracy, na ogół funkcjonują na zasadzie wolontariatu (wyjątkiem są np. fundacje czy stowarzyszenia prowadzące szkoły lub przedszkola, które dają zatrudnienie członkom lokalnych społeczności). Starają się jednak (o ile leży to w obszarze ich działalności) wspierać lokalny rynek pracy. Jako przykład podano współtworzenie spółdzielni socjalnej oraz wspieranie inicjatyw podejmowanych przez inne podmioty.

Podczas badania poruszono również kwestię aktywności obywatelskiej w kontekście rynku pracy. Poza przytaczaniem tych samych co wcześniej czynników, które zdaniem respondentów determinują sytuacje na lokalnym rynku pracy, pojawiła się również kwestia motywacji do aktywnego podejmowania działań zmierzających do poprawy sytuacji zawodowej wśród samych mieszkańców. W opinii badanych, niechęć do zmiany/podnoszenia kwalifikacji i popadanie w pewien marazm związany z niekorzystną sytuacją na rynku, także przyczyniają się do obniżenia aktywności mieszkańców. Chodzi zarówno o aktywność zawodową jak i obywatelską, bo jak zauważyła jedna z respondentek (przedstawicielka nyskiej organizacji działającej w obszarze inicjatyw społecznych), aby zacząć myśleć o dobru ogółu i chcieć poświęcić trochę swojego czasu w czynie społecznym, najpierw musimy odczuć, że nasze własne potrzeby są zaspokojone.

Właśnie w działaniach ukierunkowanych na zmianę postaw wśród miejscowej ludności organizacje pozarządowe widziałyby dla siebie miejsce. Działania te miałyby polegać m.in. na budowaniu świadomości na temat rynku pracy i zachodzących na nim

<sup>1</sup> [www.europradziad.pl](http://www.europradziad.pl) [dostęp z dnia 04.02.2015 r.]

zmian, zachęcaniu do przekwalifikowania i/lub podnoszenia kwalifikacji. Dodatkowo, NGO mogłyby wesprzeć władze organizując kursy i szkolenia oraz upowszechniając wiedzę na temat zakładania i funkcjonowania spółdzielni socjalnych. Wszystko to jednak w ścisłej współpracy z miejscowymi władzami i pamiętając, że organizacje pozarządowe poruszają się w ramach bardzo ograniczonego budżetu. Należy zaznaczyć, że część badanych wyraziła zdecydowaną opinię zgodnie z którą, poprawa sytuacji na rynku pracy nie powinna leżeć w gestii NGO, lecz odpowiedzialne za to powinny być tylko i wyłącznie władze samorządowe.

Dla rozwoju lokalnego, równie ważny co aktywność obywatelska, jest kapitał ludzki oraz społeczny. Wykształceni, chętni do działania i kreatywni ludzie są na ogół swego rodzaju motorem wielu pozytywnych zmian jakie zachodzą w otoczeniu zarówno społecznym jak i gospodarczym. Uczestnicy badania jakościowego utożsamili ten kapitał przede wszystkim z ludźmi młodymi, dlatego też dostrzegają na tym polu spore problemy – w opinii wielu z nich, kapitał ludzki i społeczny mieszkańców obszaru funkcjonalnego *kurczy się*. Młodzi wyjeżdżają w poszukiwaniu lepszego życia, a starsi nie mają już siły i ochoty aktywnie działać.

Należy zaznaczyć, że znaczna część badanych nie była w stanie udzielić odpowiedzi na pytanie o wpływ kapitału społecznego na rozwój lokalnego rynku pracy.

### **Rozwój społeczno-gospodarczy obszaru funkcjonalnego**

Niezależnie od gminy/powiatu, uczestnicy badania jakościowego (przedstawiciele instytucji otoczenia biznesu) byli zdania, że obszar słabo rozwija się pod względem społecznym i gospodarczym. Jako główną barierę wskazywano wysoki poziom bezrobocia spowodowany brakiem nowych miejsc pracy, co dodatkowo przekłada się na powstawanie kolejnej bariery rozwojowej, jaką jest odpływ kapitału ludzkiego. Poza tym wśród negatywnych cech obszaru wymieniano: brak dużych zakładów pracy (w tym inwestorów), niewystarczający stopień skomunikowania oraz rozwój handlu wielkopowierzchniowego, który odbywa się kosztem mikro i małych przedsiębiorstw. Z kolei za czynniki mogące być motorem napędowym rozwoju obszaru, uznano jego położenie geograficzne oraz rozbudowywaną sieć drogową o znaczeniu krajowym. Szanse dostrzegane są również w możliwości pozyskiwania środków unijnych. Pytani o cechy wspólne członków OF (powiat nyski, prudnicki, głubczycki, gmina Grodków) raczej ich nie dostrzegają. To co je łączy, to podobne problemy oraz chęć ich przezwyciężenia.

Zapytani o branże gospodarki rozwijające się na terenie OF, respondenci nie byli w stanie udzielić odpowiedzi. Wskazywali co prawda na turystykę czy rolnictwo, jednak opinie te wynikały raczej z własnych, subiektywnych obserwacji niż twardych danych.

Równie negatywnie oceniany jest rozwój przedsiębiorczości na obszarze OF. Jeżeli powstają nowe miejsca pracy, to są to mikro i małe przedsiębiorstwa które mogą dać zatrudnienie zaledwie kilku osobom. Przyczyn takiej sytuacji badani upatrują w braku atrakcyjnej oferty dla potencjalnych inwestorów. Jedynie przedstawiciel jednej z nyskich organizacji, wypowiedział się pozytywniej w przedmiotowej kwestii twierdząc, że w przypadku Nysy ma miejsce rozwój firm produkcyjnych. Tu należy zwrócić uwagę, że w 2001 roku powstała Podstrefa Nysa Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (do WSSE włączono 19,2438 ha położonych na południowym wschodzie Nysy, w roku 2007 podstrefa została przeniesiona na tereny położone w zachodniej części miasta). Na jej terenie działają m.in. firmy zajmujące się produkcją stolarki okiennej i drzwiowej (Alsecco, Vasco Doors).<sup>2</sup> Poza funkcjonowaniem WSSE, jako działanie mające wspierać rozwój przedsiębiorczości na

<sup>2</sup> [http://www.nysa.eu/strona-1437-walbrzyska\\_specjalna\\_strefa\\_ekonomiczna.html](http://www.nysa.eu/strona-1437-walbrzyska_specjalna_strefa_ekonomiczna.html) [dostęp z dnia 05.02.2015 r.]

badanym obszarze, respondenci wskazali funkcjonowanie inkubatorów przedsiębiorczości, które pomagać mają w rozpoczęciu biznesu, udział w targach oraz promocję przedsiębiorczości. Działania jakie zdaniem respondentów powinny być podejmowane w celu jej dalszego rozwoju to: dodatkowe zachęty finansowe dla przedsiębiorców, aktywne pozyskiwanie inwestorów, utworzenie komórki odpowiedzialnej za kompleksową obsługę inwestora, promocja obszaru.

### **Transgraniczność**

Celem współpracy transgranicznej jest podejmowanie i koordynowanie wzajemnie korzystnych działań w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego oraz rozwijanie i ułatwianie kontaktów mieszkańców i podmiotów gospodarczych. Współpraca ta może przebiegać na różnych poziomach i przybierać odmienne formy (na przykład współpraca dwóch gmin, tworzących związki partnerskie). Za najbardziej zinstytucjonalizowaną formę uważa się euroregiony, działające na podstawie porozumień między władzami szczebla lokalnego oraz regionalnego, a w niektórych przypadkach także z udziałem podmiotów gospodarczych i społecznych.<sup>3</sup> O wpływ transgraniczności na rynek pracy OF PN2020 zapytano przedstawicieli NGO. Uzyskane odpowiedzi pozwalają na podzielenie respondentów na dwie grupy: tych których zdaniem położenie geograficzne wpływa na lokalny rynek pracy, oraz tych, którzy oddziaływania w tym zakresie nie dostrzegają. Opinie te nie są zróżnicowane ze względu na położenie gminy/powiatu – spreczne odpowiedzi pojawiały się m.in. wśród przedstawicieli powiatu głubczyckiego, a np. respondent którego organizacja działa w Głuchołazach (oddalonych od granicy z Czechami o ok. 8 km) twierdził, że położenie miejscowości wpływa na lokalny rynek pracy, podczas gdy przedstawiciel NGO mającej siedzibę w Lubrzy (oddalonej zaledwie o ok. 10 km od granicy z Czechami), był odmiennego zdania.

Z tych oraz podobnych wypowiedzi można wywnioskować, że respondenci nie dysponują wiedzą na temat wpływu transgraniczności na lokalny rynek pracy, a swoje opinie opierają przede wszystkim na własnych doświadczeniach. Znają, bądź słyszeli o osobach które np. podjęły pracę na terenie Czech, zatem w ich opinii wpływ na lokalny rynek pracy ma miejsce, nie są jednak w stanie ocenić jego skali.

Respondenci twierdzący, że położenie gminy/powiatu nie wpływa na lokalny rynek pracy, argumentowali swoje opinie tym, że ze względu na zbliżoną wysokość wynagrodzeń w Polsce oraz Czechach, tamtejszy rynek nie jest tak atrakcyjny jak angielski czy norweski, zatem decydując się na wyjazd w celach zarobkowych, pracownicy raczej rozważają tę kierunki. Jak jednak wspomniano, najczęściej pojawiającym się argumentem za tym, że transgraniczność nie wpływa na rynek pracy, był brak osobistych doświadczeń w tej kwestii. Badani którzy dostrzegają wpływ położenia geograficznego na rynek pracy powiatu/gminy, oceniają go pozytywnie. Kwestie na które wskazują, choć nie zawsze z rynkiem pracy związane, to:

- możliwość wspólnego pozyskiwania środków i realizacji projektów (jako przykład wskazano szlak Via Montana oraz Program Współpracy Transgranicznej Polska-Czechy),
- rozwój handlu przygranicznego,
- rozwój turystyki,
- możliwość podejmowania pracy zarobkowej na terenie Czech.

Zapytani o to czy władze i przedsiębiorcy z obszaru OF PN2020 powinni nawiązywać bliższą współpracę ze swoimi odpowiednikami z terenu Republiki Czeskiej, badani w

<sup>3</sup> <http://www.pism.pl/index/?id=50c3d7614917b24303ee6a220679dab3> [dostęp z dnia 03.02.2015 r.]



zdecydowanej większości stwierdzili, że tak. Wskazywano na takie korzyści jak wymiana doświadczeń, wspólne działania na rzecz rozwoju turystyki oraz wspólna realizacja projektów finansowanych ze środków zewnętrznych, zwiększenie zatrudnienia, ogólna poprawa funkcjonowania terenów przygranicznych. Niektórzy respondenci przyznali, że mieli już okazję doświadczyć takiej współpracy i wspominają ją bardzo pozytywnie.

Osoby negatywnie opiniujące możliwość nawiązywania współpracy transgranicznej wskazywały na to, że taka współpraca wymaga angażowania środków, które powinny być wykorzystane na inne, pilniejsze cele. Twierdzono również, że Partnerstwo Nyskie powinno w pierwszej kolejności skoncentrować się na wzmacnianiu współpracy i powiązań pomiędzy jego członkami, a dopiero wówczas będzie mogło skutecznie współpracować z zagranicznymi sąsiadami.

Zarówno instytucje otoczenia biznesu jak i organizacje trzeciego sektora, nie dysponują szczegółową wiedzą na temat rozwoju społeczno-gospodarczego badanego obszaru. Większość opinii i twierdzeń formułują na podstawie własnych doświadczeń, nie zaś twardych danych. Wynika to ze zróżnicowanych zakresów ich działalności (gdy głównym celem działalności fundacji czy stowarzyszenia jest prowadzenia szkoły, nie można oczekiwać, że jej władze zaznajomione będą z aktualnymi danymi dotyczącymi np. rozwoju przedsiębiorczości) oraz skupieniu na wydarzeniach mających miejsce na terenie danej gminy/powiatu. Ponadto należy pamiętać, że organizacje trzeciego sektora (stanowiące większą część próby badawczej) zawiązywane są przede wszystkim w celu wspierania konkretnych aktywności społecznych, leżących w obszarze zainteresowań ich inicjatorów, takich jak np. kultura czy sport. Mimo to, bardzo często opinie reprezentantów zaproszonych do badania organizacji były w wielu kwestiach zbliżone, a obraz obszaru funkcjonalnego oraz jego rozwoju, jaki się z nich wyłania, jest raczej pesymistyczny. Na podstawie przeprowadzonego badania jakościowego sformułowano kilka kluczowych wniosków:

- podstawowym warunkiem podejmowania aktywności obywatelskiej przez mieszkańców badanego obszaru, jest korzyść jaką dzięki temu odniesie społeczność lokalna – istotne jest aby działania wpływały na podniesienie jakości życia nie tylko całej społeczności, ale również poszczególnych członków,
- mieszkańcy chętnie uczestniczą w inicjatywach zgodnych z ich zainteresowaniami (np. uczestnictwo w imprezach sportowych czy wydarzeniach kulturalnych),
- istotna dla podejmowania aktywności obywatelskiej jest działalność liderów lokalnych,
- problemy lokalnego rynku pracy koncentrują się wokół braku nowych miejsc pracy, szczególnie zwraca się uwagę na brak dużych pracodawców,
- czynnikiem hamującym rozwój gospodarczy obszaru jest brak atrakcyjnej oferty dla inwestorów,
- czynnikiem hamującym rozwój społeczny obszaru jest odpływ kapitału ludzkiego (który utożsamiany z ludźmi młodymi),
- pomimo, że za działania mające na celu poprawę sytuacji na rynku pracy odpowiadać powinny przede wszystkim władze samorządowe, niektóre NGO i IOB również starają się działać w tym kierunku (np. poprzez doradztwo, szkolenia),
- działania NGO, w zakresie wspierania rynku pracy, powinny koncentrować się na próbie zmian postaw członków społeczności lokalnej, względem przekwalifikowania/dokształcania,
- pozytywny obraz przedsiębiorczości dostrzegany jest w wypowiedziach przedstawicieli nyskich organizacji (co związane jest np. z istnieniem Podstrefy Nyskiej WSSE),
- opinie o znaczeniu transgranicznego położenia obszaru funkcjonalnego są podzielone (niezależnie gminy/powiatu) – jeżeli wpływ ten w ogóle jest dostrzegany, oceniany jest pozytywnie.

### **Analiza zmian w ofercie edukacyjnej obszaru funkcjonalnego**

Przedstawiciele badanych szkół z obszaru funkcjonalnego Partnerstwo Nyskie 2020 zauważają wiele zmian w ofercie edukacyjnej, które nastąpiły w ciągu ostatnich lat, choć są to bardziej zmiany ewolucyjne niż rewolucyjne. Niektórzy badani uważają jednak, że zmiany te są bardzo duże. Istotny wpływ na te zmiany ma zmieniająca się podstawa programowa, ale są one związane także z innymi czynnikami – zarówno ze zmieniającą się z roku na rok kierunkami kształcenia, czy specjalizacjami, jak też mają charakter bardziej jakościowy i systemowy, o czym mówi między innymi przedstawiciel szkoły z powiatu głubczyckiego. Tego typu szkolnictwa dotyczy największa ilość zmian powodowanych po części pozyskiwaniem środków z Unii Europejskiej. Istnieją jednak w regionie szkoły, w przypadku których zmiana oferty nie przekłada się na nic poza zmianę nazewnictwa kierunków kształcenia. Najbardziej widoczne zmiany dotyczą samej oferty edukacyjnej i powstawania klas specjalizacyjnych, o czym mówi przedstawiciel jednego z liceów z powiatu nyskiego.

Inną istotną przyczyną zmian jest niż demograficzny, który wywołuje konkurowanie szkół między sobą. Konkurencja ta ma zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty. Pozytywne jest staranie się o pozyskanie uczniów poprzez stałą poprawę oferty edukacyjnej, negatywne jest jednak konsekwencje takiej konkurencji. Problemy z naborem uczniów oprócz niżu demograficznego związane są także z panującym wśród młodzieży trendem dotyczącym chęci uczenia się w większym mieście.

Przedstawiciele badanych szkół ponadgimnazjalnych przyznają, że choć prowadzą wiele działań w kierunku wybadania potrzeb lokalnego rynku pracy (m.in. poprzez współpracę z urzędami pracy) i dostosowania kierunków kształcenia do jego potrzeb, nie zawsze jest to możliwe, a także nie zawsze pożądane, ponieważ lokalny rynek pracy w wąskim tego słowa znaczeniu, w przypadku mniejszych miejscowości jest bardzo ograniczony.

Dostosowując ofertę edukacyjną do potrzeb rynku pracy, szkoły ponadgimnazjalne tworzą nowe kierunki oraz modyfikują już istniejące, mając na uwadze dwie kwestie – spełnienie oczekiwań uczniów a także przyszłość absolwentów na rynku pracy

Przedstawiciel jednej ze szkół technicznych stwierdził jednak, że oferta jest za szeroka, nie zawsze pokrywająca się z tendencjami na rynku pracy. Nie jest to jednak wina szkół, które odpowiadają na zapotrzebowanie ze strony klientów, a tymi dla nich są nie pracodawcy, lecz uczniowie. Młodzi ludzie jednak nie zawsze skłonni są wybierać te kierunki kształcenia, które są najbardziej pożądane na rynku pracy, lecz te, które są w danym momencie modne.

W tym kontekście przedstawiciele szkół ponadgimnazjalnych kładli duży nacisk na potrzebę doradztwa zawodowego już na etapie gimnazjum, ponieważ wielu młodych ludzi posiada błędne przekonanie odnośnie charakteru pracy w danym zawodzie, nie zdając sobie jednocześnie sprawy z wiążących się z nim obciążeń.

Szkoły ponadgimnazjalne Obszaru Funkcjonalnego Partnerstwo Nyskie 2020 wykorzystują wiele mechanizmów pozwalających na monitorowanie zmian potrzeb lokalnych i regionalnego rynku pracy, w celu zmiany oferty edukacyjnej. Najczęstszymi z nich są współpraca z powiatowymi urzędami pracy, rozmowy z pracodawcami, wykorzystywanie opracowań i analiz przygotowanych przez różne instytucje (m.in. Urząd Marszałkowski) oraz ankiety ewaluacyjne. Wyniki ankiet ewaluacyjnych brane są także pod uwagę w kontekście zmiany oferty edukacyjnej i dostosowywania jej do oczekiwań. Nie jest to jednak rozwiązanie idealne, bierze bowiem pod uwagę wyłącznie opinie uczniów i rodziców.

Drugim, wspomnianym już ważnym mechanizmem konsultacji zmian w ofercie programowej jest współpraca z urzędami pracy i innymi instytucjami zajmującymi się rynkiem pracy. Istotną rolę odgrywają także sprawozdania z powiatowego urzędu pracy, z

których niektóre szkoły często korzystają, starając się wychwycić z nich panujące na rynku pracy trendy, a następnie informując uczniów i rodziców na temat kierunków kształcenia, po których jest większa, a po których mniejsza szansa na otrzymanie pracy. Inne szkoły natomiast współpracę z urzędami pracy zacieśniają jeszcze bardziej.

Szkoły byłyby zainteresowane większym zaangażowaniem się pracodawców w decyzje dotyczące zmian w ofercie edukacyjnej, nie odczuwają jednak takiego zainteresowania ze strony pracodawców. Są jednak placówki, które już obecnie współpracują na tym polu z pracodawcami, jak jeden z zespołów szkół w powiecie prudnickim. Należy jednak pamiętać, że jakakolwiek możliwość zmian oferty edukacyjnej jest ograniczona poprzez konieczność realizowania tzw. podstawy programowej, w związku z czym zmiana oferty dotyczyć może bardziej otwierania lub zamykania określonych kierunków kształcenia w przypadku szkoły zawodowej lub technicznej, w małym stopniu jednak może być implementowana w liceach ogólnokształcących, choć i te placówki próbują rozszerzać swoją ofertę.

### **Kompetencje zawodowe i kluczowe umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych zlokalizowanych w obszarze funkcjonalnym**

Szkoły ponadgimnazjalne dokładają wszelkich starań, aby zwiększać poziom kompetencji swoich uczniów. Ważnym rodzajem kompetencji typowych, czyli tych, które dotyczą wszystkich typów szkół są kompetencje językowe, na które badane placówki kładą duży nacisk. Do innych ważnych kompetencji istotnych dla każdego rodzaju szkoły są umiejętności komputerowe. Niektóre szkoły starają się pozyskiwać środki na wyposażenie uczniów w dodatkowe kompetencje, na przykład jeden z zespołów szkół powiatu prudnickiego przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej zapewnia uczniom kursy obsługi wózków widłowych, kursy prawa jazdy, czy certyfikaty z kursów językowych. Dzięki temu absolwenci tej i innych szkół, które wyposażają uczniów w dodatkowe kompetencje, posiadają większe szanse na rynku pracy, bo nawet jeśli uczeń nie zda egzaminu zawodowego ani nie pójdzie na studia to ma już określony dokument potwierdzający jego kwalifikacje.

Kompetencje szczegółowe zdobywane przez absolwentów są różne w zależności od typu szkoły, jaki ukończyli. W przypadku liceum ogólnokształcącego główną kompetencją, jaką zdobywają uczniowie jest przygotowanie do matury oraz do studiów wyższych. Odnośnie techników, jeden z badanych jest przekonany, że szkoły te nie zawsze dobrze spełniają swoje funkcje, co można zauważyć przyglądając się wynikom maturalnym, które są dużo niższe od wyników maturalnych w liceach. Podobnie wygląda kwestia wyników egzaminów zawodowych. Szkoły zawodowe natomiast z uwagi na swoją specyfikę w największym stopniu przygotowują absolwentów do pracy w konkretnym zawodzie, nadając im odpowiednie ku temu kompetencje. W przypadku tego typu szkół jest to tyle łatwiejsze, że uczniowie uczestniczą w praktykach zawodowych, dzięki którym mają możliwość zdobycia kompetencji w środowisku pracy, których nie byłoby w stanie zdobyć jedynie w środowisku szkolnym.

Mimo starań podejmowanych przez szkoły w celu zapewnienia uczniom jak najbardziej przydatnych kwalifikacji i dostosowania ich do potrzeb rynku pracy, kompetencje posiadane przez absolwentów w wielu wypadkach wciąż mijają się z oczekiwaniami rynku pracy. Jest to powodowane między innymi słabym zainteresowaniem uczniów szkół gimnazjalnych takimi kierunkami kształcenia, które są oczekiwane przez pracodawców. Z drugiej strony jednak osoby badane reprezentujące szkoły ponadgimnazjalne są generalnie zadowolone z tego, jakie kompetencje posiadają ich absolwenci.

### **Nowe kierunki kształcenia zawodowego**

Na temat nowych kierunków kształcenia zawodowego wypowiadali się głównie przedstawiciele szkół zawodowych oraz zespołów szkół, w ramach których funkcjonują szkoły zawodowe. Przedstawiciele liceów dystansowali się od wypowiadania się na temat kształcenia zawodowego, przekonując, że w większym stopniu posiadają wiedzę na temat możliwości podjęcia studiów na określonych kierunkach.

Przedstawiciele szkół generalnie są otwarci na sugestie ze strony pracodawców, urzędów pracy, czy izb rzemieślniczych w zakresie nowych kierunków kształcenia, które warto byłoby wprowadzić w życie, same jednak rzadziej wychodzą z taką inicjatywą.

Na terenie Obszaru Funkcjonalnego Partnerstwo Nyskie 2020 przede wszystkim powinno się rozwijać się te kierunki kształcenia, w których szkoły posiadają już dobrze wyposażone pracownie. Wśród kierunków, które powinny być rozwijane znalazły się także: elektromonter, technik klimatyzacji, a także specjaliści w takich dziedzinach, jak gastronomia, turystyka, hotelarstwo oraz rolnictwo, ponieważ są to kierunki związane nie tylko z tradycją, ale też potrzebami.

Respondentom trudno było wskazać ewentualne specjalności, dziedziny gospodarki, które byłyby szczególnie istotne dla rozwoju regionu, które powinny być szczególnie rozwijane, czy też kierunki lub specjalizacje niszowe, w przypadku których obszar funkcjonalny mógłby się rozwijać.

Kilku badanych wskazało na kształcenie w obszarze obsługi ruchu turystycznego, jako ważną dziedzinę, która byłaby istotna z punktu widzenia zapotrzebowania w regionie. Inwestycje w zakresie turystyki i rekreacji mogłyby być szansą rozwoju regionu. Jest to z pewnością dziedzina gospodarki, w której Obszar Funkcjonalny mógłby się realizować.

W kontekście analizy nowych kierunków kształcenia przedstawiciele badanych szkół ponadgimnazjalnych zwracają uwagę na problem pojawiający się wraz z chęcią utworzenia nowego kierunku kształcenia. Nawet jeśli na dany kierunek jest zapotrzebowanie ze strony zarówno uczniów, jak i pracodawców, szkoła nie może go otworzyć z powodu braku specjalistów w regionie, którzy mogliby uczyć zwozu, a także z powodu braków w wyposażeniu, którego uzupełnienie pociągnęłoby za sobą duże środki finansowe.

### **Współpraca pracodawców ze szkołami**

Zdecydowana większość badanych szkół ponadgimnazjalnych z terenów Obszaru Funkcjonalnego Partnerstwo Nyskie 2020 współpracuje z pracodawcami, choć niestety w wielu przypadkach współpraca ta ogranicza się do obowiązkowych praktyk zawodowych, jakie uczniowie odbywają w zakładach pracy. O całkowitym braku współpracy mówili jedynie przedstawiciele liceum ogólnokształcącego, którzy tłumaczyli to brakiem takiej potrzeby powodowanym brakiem kształcenia zawodowego w szkole.

Przedstawiciele zespołów szkół, a także techników oraz szkół zawodowych szerzej mówią o współpracy z pracodawcami, podkreślają jest dużą wagę i istotność dla kształtowania zarówno kompetencji uczniów, jak i zaspokajaniu potrzeb pracodawców. Współpraca ta polega na opiera się na następujących elementach:

- Praktyki zawodowe,
- Organizacja spotkań pomiędzy uczniami a pracodawcami,
- Dofinansowanie wyposażenia pracowni,
- Zatrudnianie nauczycieli będących jednocześnie przedsiębiorcami, pracodawcami i praktykami zawodu,
- Organizacja wizyt studyjnych uczniów w zakładach pracy,
- Bazowanie na warsztatach własnych pracodawców w przypadku nauki zawodu,
- Organizowanie przez szkołę zajęć na potrzeby pracodawców,
- Konkursy.

Zarówno charakter, jak i jakość współpracy pomiędzy pracodawcami, a szkołami są generalnie chwalone przez respondentów, którzy są przekonani, że funkcjonuje bardzo dobrze. W podobnym tonie wypowiadają się przedstawiciele większości szkół, którzy podkreślają, że pracodawcy również chętnie podejmują współpracę ze szkołami, ponieważ dla nich również oznacza ona określone korzyści.

Czasami pojawiają się jednak przeszkody. Zazwyczaj to szkoły muszą zabiegać u pracodawców o nawiązanie współpracy, a nie na odwrót. Badani podkreślają, że bardzo rzadko pracodawcy sami się do nich zgłaszają, szczególnie duże zakłady pracy, w których wiele kwestii jest sformalizowanych i ustalonych z góry. W tym kontekście problemem jest także sam fakt tego, że wielu pracodawców w ogóle nie oczekuje żadnej współpracy i nie chce przyjmować do siebie uczniów na praktyki.

Inną bolączką jest brak zakładów pracy w specjalizacjach, w których uczy szkoła (lub też brak chęci tych zakładów do przyjmowania uczniów na praktyki), w związku z czym szkoły muszą poszukiwać chętnych do współpracy pracodawców poza granicami swojego regionu. Sytuację taką opisuje jeden z dyrektorów.

### ***Analiza ścieżek edukacyjnych i zawodowych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych***

Wszystkie badane szkoły ponadgimnazjalne Obszaru Funkcjonalnego Partnerstwo Nyskie 2020 prowadzą badania dotyczące losów absolwentów lub też rozpoczynają ich prowadzenie od tego roku szkolnego. Czasami jednak badania te ograniczają się tylko do niektórych rodzajów szkół w ramach danego zespołu.

Badając losy absolwentów, szkoła ma informację zwrotną dotyczącą zarówno tego, jak radzą sobie jej absolwenci na rynku pracy, jak też tego, w jaki sposób pracodawcy oceniają jakość wykształcenia jej absolwentów.

Ogólnie rzecz biorąc, wnioski z badania, jakie opisują respondenci są zarówno pozytywne, jak i negatywne. Z jednej strony szkoły są zadowolone z wykształcenia i pracy swoich absolwentów. W przypadku liceów ogólnokształcących znaczna część absolwentów kontynuuje naukę na studiach wyższych. W przypadku zasadniczych szkół zawodowych kontynuacja nauki zdarza się natomiast rzadko. Kontynuacja nauki w dużym stopniu zależy od kondycji materialnej rodziny absolwenta. W przypadku rodzin niżej sytuowanych, brakuje środków finansowych na utrzymanie dziecka na studiach wyższych, czy też na uzupełnienie matury w przypadku absolwentów szkół zawodowych, w związku z czym absolwenci podejmują pracę zarobkową.

Z drugiej strony po zakończeniu edukacji wiele osób jest bezrobotnych, a spośród tych, którzy uzyskują zatrudnienie, znaczna część wyjechała za granicę i pracuje najczęściej w Niemczech, Holandii lub Wielkiej Brytanii. Wyjazdy zagraniczne w celu podjęcia pracy związane są z trzema czynnikami: brakiem możliwości podjęcia pracy w Polsce w kierunku związanym ze swoim wykształceniem; niskimi zarobkami, a także innym charakterem traktowania siły roboczej.